

CCIR

რუსულენოვანი განათლების საკითხები საქართველოში რუსულ-უკრაინული ომის კონტექსტში

პოლიტიკის დოკუმენტი

ოქტომბერი, 2023

პოლიტიკის დოკუმენტი შემუშავდა საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდის მიერ მხარდაჭერილი პროექტის „რუსულენოვანი განათლების განვითარების დინამიკა საქართველოში მიმდინარე რუსულ-უკრაინული ომის კონტექსტში“ ფარგლებში. პოლიტიკის დოკუმენტი წარმოადგენს ამავე საკითხებზე განხორციელებული კვლევის სამუშაოსა და მიგნებებზე დაფუძნებული პოზიციის (პოლიტიკის სტრატეგიისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ჩათვლით) დემონსტრირებას ფართო პოლიტიკურ კონტექსტში რელევანტური მხარეების ინფორმირებისათვის

ავტორები

ნათია გორგაძე

შალვა ტაბატაძე

თამარ ანთაძე

ადიარება

კვლევა ჩატარდა და მისი ანგარიში გამოიცა სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრის მიერ. პროექტი განხორციელდა საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდის მხარდაჭერით. კვლევაში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნით ავტორებს და შეიძლება არ ასახავდეს დონორი ორგანიზაციის შეხედულებებს.

შინაარსი

1	შესავალი.....	1
2	პრობლემის იდენტიფიცირება.....	2
3	მიგნებები პოლიტიკის ალტერნატივების შეფასებისათვის	4
4	დასკვნები და პოლიტიკის რეკომენდაციები	14
4.1	ძირითადი დასკვნები	14
4.2	პოლიტიკის რეკომენდაციები	14

1 შესავალი

2022 წლის თებერვალში უკრაინის წინააღმდეგ რუსეთის მიერ დაწყებულმა აგრესიამ მნიშვნელოვნად შეცვალა არა მხოლოდ რეგიონის პოლიტიკა და სოციალურ-ეკონომიკური სტატისტიკა, არამედ მთელი მსოფლიოს დღის წესრიგი. საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობის, რუსეთსა და უკრაინასთან ურთიერთმიმართებისა და ომის შემდგომ ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების ფონზე, მნიშვნელოვანია ომის გავლენის შესწავლა, განსაკუთრებით კი ისეთი სექტორის კონტექსტში, როგორც განათლება. განათლების პოლიტიკის განხორციელებისას, საქართველოს კონტექსტში, დიდი ალბათობით, პოლიტიკური გამოწვევები წარმოიშობა (Honig, 2006).

საკითხის სიღრმისეული ანალიზისათვის 2023 წელს განხორციელდა კვლევა, რომელიც უშუალოდ რუსეთ-უკრაინის ომის გავლენის და ამ გავლენის საგანმანათლებლო სივრცესთან მიმართებით შესწავლაზე იყო ფოკუსირებული, რათა პასუხი გაცემულიყო შემდეგ კითხვებზე:

1. როგორ შეიცვალა რუსული და უკრაინულენოვანი საგანმანათლებლო ინსტიტუციების რუკა და სპეციფიკა საქართველოში და როგორია საჯარო და კერძო ავტორიზებულ სკოლებში მოსწავლეთა დემოგრაფიული ცვლილებების დინამიკა 2020 წლიდან დღემდე?
2. რა საგანმანათლებლო შესაძლებლობებს სთავაზობს საქართველო რუსულენოვან იმიგრანტებს და რა ალტერნატივები არსებობს ქვეყანაში განათლების სისტემის შეთავაზებების მიღმა?
3. რა ტიპის გამოწვევები არსებობს რუსულენოვან საჯარო და კერძო ავტორიზებულ სკოლებში საქართველოს განათლების სისტემაში წარმოქმნილ სიახლეებთან ადაპტირებისა და ხარისხიანი სწავლების განხორციელების თვალსაზრისით და როგორია სისტემის რეაგირებისა და მზაობის მექანიზმები არსებული საჭიროებების საპასუხოდ?
4. რა მოლოდინები, აღქმები და დამოკიდებულებები აქვთ იმიგრანტ მოსწავლეებსა და მათ მშობლებს საქართველოში ზოგადი განათლების მიღების შესაძლებლობებთან და სპეციფიკასთან დაკავშირებით?

მტკიცებულებების მოგროვება დაეფუძნა ადმინისტრაციულ და სტატისტიკურ მონაცემთა ანალიზს, სამაგიდე კვლევას, რომელიც თავისუფალი ინტერნეტრესურსების, სტატიებისა და სოციალურ მედიაში (Facebook, Instagram, Telegram) არსებული კონტენტის, ჩაღრმავებული ინტერვიუებისა და ფოკუსჯგუფების ანალიზს გულისხმობდა.

2 პრობლემის იდენტიფიცირება

2022-2023 წელს, წინა წელთან შედარებით, მოსწავლეების რაოდენობა საგრძნობლად არის გაზრდილი და 10,593 მოსწავლით მეტს შეადგენს. უდავოა, რომ რუსეთ-უკრაინის ომმა გამოიწვია მიგრაციული ნაკადების განსაკუთრებულად გაძლიერება საქართველოში. საქსტატის მონაცემების მიხედვით, 2022 წელს საქართველოში რუსეთის მოქალაქეობის მქონე პირთა წილი ყველაზე მაღალი იყო და შემოსულთა რიცხვმა 62,304 შეადგინა. ამავე წელს ქვეყანაში საქართველოს მოქალაქეობის მქონე 54,405 პირი დაბრუნდა. იმიგრანტთა დიდი რაოდენობა უკრაინიდან (20,716) შემოვიდა. ხოლო მესამე, ყველაზე მსხვილი ჯგუფი კი - ბელარუსიდან (13,361). უცხო ქვეყნის მოქალაქეთა შემოსვლამ და საქართველოში 183 დღეზე მეტ ხანს დარჩენამ გავლენა მოახდინა საქართველოს განათლების სისტემაზეც და სწორედ ამ კონტექსტში განხორციელდა კვლევა.

კვლევის შედეგები/უკრაინულენოვანი სკოლები და სექტორები საქართველოში

რუსეთ-უკრაინის ომის შედეგად საქართველოში შემოსული უკრაინელი მოსწავლეების საჭიროების საპასუხოდ, საქართველოს მთავრობამ თბილისის ორ სკოლასა და ბათუმის ერთ სკოლაში უკრაინულენოვანი სექტორის ფუნქციონირება უზრუნველყო/განაახლა. 2022-2023 წლებში, უკრაინულენოვან სკოლებში, პირველიდან მე-12 კლასის ჩათვლით, სულ 1,486 მოსწავლე სწავლობდა, საიდანაც 896 მოსწავლე აჭარაში, ხოლო თბილისში - 590 მოსწავლე იყო აღრიცხული. მოსწავლეები სამ სკოლაში არიან განაწილებული: აჭარაში, ქალაქ ბათუმის #20 სკოლაში, ხოლო თბილისში - სსიპ მიხეილ გრუშევსკის სახელობის ქალაქ თბილისის №41 საჯარო სკოლასა და სსიპ ქალაქ თბილისის №220 საჯარო სკოლაში. ამავდროულად, უკრაინულ სექტორზე სწავლობს რუსეთის 1 მოქალაქე თბილისის 41-ე სკოლის მეშვიდე კლასში და აგრეთვე საქართველოს 10 მოქალაქე, საიდანაც 1 ბათუმის სკოლის მესამე კლასში სწავლობს, 2 - მეექვსე, 2 - მეშვიდე, 1 - მერვე და 2 - მეათე კლასში; თბილისის 220-ე სკოლის მესამე და მეოთხე კლასში კიდევ თითო-თითო საქართველოს მოქალაქეობის მქონე მოსწავლე სწავლობს. 2021-2022 წლიდან 2022-2023 წლამდე უკრაინის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეების რაოდენობა უკრაინულენოვან სკოლებში 1,102 მოსწავლით გაიზარდა.

კვლევის შედეგები/რუსულენოვანი საგანმანათლებლო დაწესებულებები

საქართველოში რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეთა რაოდენობა მკვეთრად გაიზარდა ბოლო წლებში, რუსეთ-უკრაინის ომის ფონზე. რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეთა რაოდენობა გაორმაგებულია საქართველოს კერძო და საჯარო სკოლებში; მათი რაოდენობა მაღალია ასევე არაფორმალური (სკოლები ქართული ავტორიზაციის გარეშე) განათლების სექტორში. უფრო კონკრეტულად, საჯარო და კერძო ავტორიზებულ სკოლებში რუსეთის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეების რაოდენობა 2022-2023 სასწავლო წელს 3,642-ს შეადგენს, ხოლო ამავე წელს სისტემაში ახალშემოსული რუსეთის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეთა რაოდენობა 2,040-ია. ასევე, გაზრდილია ბელარუსის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეთა რაოდენობაც - ერთ წელიწადში 279 მოსწავლე დაემატა.

მოსწავლეები, რომლებიც არაავტორიზებულ სკოლებში სწავლობენ, ოფიციალურად არ არიან აღრიცხულნი განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ბაზეებში. საქსტატის მონაცემების მიხედვით, რუსეთიდან იმიგრირებული სასკოლო ასაკის მოსწავლეების რაოდენობა 2022 წელს 4,515-ს შეადგენდა, ხოლო ბელარუსის მოქალაქეობის მქონეთა რიცხვი - 878-ს.

უკანასკნელ წლებში, რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეების მიგრაციის კვალდაკვალ, გაზრდილია რუსულენოვან სკოლებში მოსწავლეთა რაოდენობაც და ბოლო ოთხწლიან პერიოდში ამ პროცესმა 50%-იან ზრდას მიაღწია. რუსულენოვან სკოლებში მოსწავლეთა 3/4 საქართველოს მოქალაქეა, ხოლო დანარჩენი -

უცხო ქვეყნის მოქალაქე, რომელთაგან ნახევარზე მეტი სწორედ რუსეთის მოქალაქეობის მქონეა. საკმაოდ გაზრდილია უკრაინის და ბელარუსის მოქალაქე მოსწავლეების ხვედრითი წილიც რუსულენოვან სკოლებში. რუსი, უკრაინელი და ბელარუსი მოსწავლეები ომის შედეგად არსებული მიგრაციის ადგილად თბილისსა და აჭარის რეგიონის ირჩევენ. სხვა რეგიონებში რუსულენოვანი სკოლის მოსწავლეების სტატისტიკის ზრდა ისეთი მკაფიოობით არ ხასიათდება, როგორც თბილისისა და აჭარის რეგიონში.

**კვლევის შედეგები / განათლების მოდელები და ალტერნატივები
რუსეთი მოქალაქე მიგრანტი მოსწავლეებისთვის**

საქართველოში მიგრირებულ რუსეთის მოქალაქე ბავშვებს განათლების მიღების რამდენიმე შესაძლებლობა აქვთ: (ა) განათლების მიღება რუსულენოვან საჯარო სკოლებში; (ბ) განათლების მიღება რუსულენოვან კერძო სკოლებში; (გ) განათლების მიღება ინგლისურენოვანი კერძო სკოლების პროგრამებზე; (დ) განათლების მიღება ქართულენოვან საჯარო სკოლებში; (ე) ქართულენოვან კერძო სკოლებში რუსულენოვანი კლასების დამატება ავტორიზებული ადგილების ფარგლებში; (ვ) ავტორიზებულ ქართულენოვან კერძო სკოლებში არაოფიციალური რუსული კლასების გახსნა არაფორმალური განათლების ქოლგის ქვეშ; (ზ) „საოჯახო სკოლის“ ტიპის არაფორმალური ცენტრები, რომლებიც ფუნქციონირებენ რუსეთის საკანონმდებლო რეგულირების ფარგლებში; (თ) არაფორმალური განათლების ცენტრები - რეალურად სკოლები სარეპეტიტორო ცენტრების საფარქვეშ, რომლებიც ფუნქციონირებენ რუსეთის კანონმდებლობის ქვეშ. უზრუნველყოფენ მოსწავლეთა ფორმალურ მიზმას რუსეთის საჯარო საგანმანათლებლო დაწესებულებებზე და ონლაინსწავლების განხორციელებასა და ონლაინგამოცდების ჩაბარებას შესაბამისი ფორმალური განათლების დასადასტურებლად; (ი) სკოლამდელი და სასკოლო მოზარდების ცენტრები, რომლებიც არ საჭიროებენ ლიცენზიას და/ან ავტორიზაციას საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ. რუსეთიდან და ბელარუსიდან მიგრირებული მოსწავლეების დაახლოებით 50% არის საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ქვეშ ფუნქციონირებდა კერძო და საჯარო ავტორიზებულ სკოლებში, ხოლო 50% - არაფორმალური განათლების ცენტრებში, რომლებიც ოპერირებენ რუსული კანონმდებლობის საფარქვეშ და შესაბამისი რეგულაციებით აძლევენ რუსეთის საგანმანათლებლო კანონმდებლობით დისტანციურ განათლებას მოსწავლეებს. განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიდგომა ორიენტირებულია იმაზე, რომ არავტორიზებული არაფორმალური განათლების ცენტრები ფორმალური განათლების ჩარჩოებში არ მოაქციოს. საგულისხმოა, რომ ამ წელს პრეცედენტულად უარი ეთქვა ავტორიზაციაზე მსგავსი ტიპის არაფორმალური განათლების სასწავლო ცენტრს.

კვლევის შედეგები/რუსულენოვანი სკოლებისა და სექტორების მზაობა რუსეთისა და უკრაინის მოქალაქე მიგრანტი მოსწავლეების მისაღებად/არსებული გამოწვევები

რუსულენოვან სკოლებში რუსეთის ფედერაციის მოქალაქე მოსწავლეების განათლების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, შემდეგი პრობლემები შეიქმნა: (ა) კერძო და საჯარო სკოლებში მოსწავლეთა მიღების შესაძლებლობების შეზღუდვა. კერძო სკოლებმა აითვისეს ავტორიზაციით მინიჭებული ადგილების თითქმის მაქსიმალური რაოდენობა, მაგრამ მაინც ვერ აკმაყოფილებენ მოთხოვნას, ხოლო საჯარო სკოლებმა გახსნეს დამატებითი კლასები როგორც პირველ კლასში მიღებისას, ასევე ზედა კლასებში; სწავლა გადაიყვანეს ორ ცვლაში, თუმცა, გაზრდილი რაოდენობის მიუხედავად, მაინც ვერ შეძლეს მოთხოვნის დაკმაყოფილება; (ბ) სკოლებს არ გააჩნიათ საკმარისი და კანონის მოთხოვნების შესაბამისი ინფრასტრუქტურა, რომ შეძლონ გაზრდილი რაოდენობის მოსწავლეების მიღება; (გ) სკოლებს პრობლემა აქვთ რუსულენოვანი საკადრო რესურსის თვალსაზრისით და არსებული კანონმდებლობა არ აძლევთ მათ საშუალებას, მოიყვანონ ახალი კადრები, რომლებიც მასწავლებელთა პროფესიაში შესასვლელად ფორმალურ მოთხოვნებს ვერ აკმაყოფილებენ, ხოლო არსებული საკადრო რესურსი არ არის საკმარისი; რიგ შემთხვევებში, სკოლები ვერ უზრუნველყოფენ მოსწავლეების აკადემიური მომზადების შესაბამის სწავლებას; (დ) სასწავლო რესურსების ნაკლებობა რუსულ ენაზე; (ე) არსებული აცდენები საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემასა და რუსეთის, უკრაინის და ბელარუსის საგანმანათლებლო სისტემებს

შორის როგორც საგნობრივი, ასევე სწავლების შინაარსისა და ხანგრძლივობის თვალსაზრისით; (ვ) ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლება და კანონის მოთხოვნათა დაცვა; მოსწავლეთა ენობრივი საჭიროებებიდან გამომდინარე, ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება და განხორციელება, რაც მძიმე ფინანსურ პრობლემებს უქმნის სკოლებს; (ზ) მშობლიური ენის სწავლებასთან დაკავშირებული პრობლემატიკა, რადგან არც მასწავლებელთა კომპეტენცია და არც არსებული სასწავლო რესურსი არ არის რელევანტური მიგრირებული მოსწავლეების მშობლიური ენის ხარისხიანად სწავლებისთვის; (თ) სკოლაში არსებული კონფლიქტი და დამაბულობა მოსწავლეებს შორის მიმდინარე ომის ფონზე და ამ კონტექსტში გართულებული ურთიერთობები, განსაკუთრებით ქართველ და რუსულენოვან მოსწავლეებს შორის.

კვლევის შედეგები/მოსწავლეთა და მშობელთა დამოკიდებულება საქართველოში განათლების მიღებასთან დაკავშირებით და სამომავლო პერსპექტივები

რუსეთის ფედერაციიდან მიგრირებული მოსწავლეების მშობლები აქტიურად არიან ჩართულნი საკუთარი შვილების განათლებაში, მათ შორის - მამებიც. რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეების ნაწილი საკუთარ მომავალს უკავშირებს საქართველოში უმაღლესი განათლების მიღებას და გამოწვევად მიიჩნევს ქართული ენის ცოდნას და დამატებით საგანმანათლებლო სერვისებს იყენებს ქართული ენის სწავლისთვის. განსაკუთრებული პოპულარობით სარგებლობს ისეთი სპეციფიკური მიმართულებები, როგორებიცაა საზღვაო აკადემიის პროგრამები და ქუთაისისა თუ თბილისის უნივერსიტეტებში საერთაშორისო პროგრამები ტექნოლოგიებსა და ინჟინერიაში. რუსეთის მოქალაქე მიგრანტი მოსწავლეების მხოლოდ მცირე ნაწილი უკავშირებს განათლების მომდევნო საფეხურს რუსეთის უსდ-ებს. მოსწავლეთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ირჩევს საქართველოში არსებულ გერმანულენოვან და ინგლისურენოვან სკოლებს, რადგან ეს მათ ხელს უწყობს ევროპასა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში განათლების მომდევნო საფეხურზე სწავლის გაგრძელებაში. შესაბამისად, ისინი საქართველოს განიხილავენ გარდამავალ და ხელსაყრელ რგოლად ამ გზაზე. უკრაინელი მოსწავლეებისა და მათი მშობლების აბსოლუტური უმრავლესობა საქართველოს საგანმანათლებლო სივრცეში ყოფნას დროებით მოვლენად განიხილავს და საკუთარ მომავალს უკრაინას და უკრაინის უმაღლესი განათლების სისტემას უკავშირებს.

3 მიგნებები პოლიტიკის ალტერნატივების შეფასებისათვის

რუსულენოვანი საგანმანათლებლო დაწესებულებების რუკა /დემოგრაფიული მახასიათებლები

- უცხო ქვეყნის მოქალაქე მოსწავლეთა რაოდენობა მკვეთრად გაიზარდა 2016 წლიდან დღემდე. თუ 2016-2017 აკადემიურ წელს 5,044 მოსწავლე ირიცხებოდა ოფიციალურად საქართველოს კერძო და საჯარო სკოლებში, 2022-2023 აკადემიური წლისთვის ეს მაჩვენებელი გაორმაგდა და 10,934-ს მიაღწია.
- უცხო ქვეყნის მოქალაქე მოსწავლეთა არა მხოლოდ რაოდენობა, არამედ ხვედრითი წილიც გაიზარდა მოსწავლეთა საერთო რაოდენობაში. 2016-2017 სასწავლო წელს უცხო ქვეყნის მოქალაქე ან მოქალაქეობის არმქონე მოსწავლეთა ხვედრითი წილი 0,9% იყო მოსწავლეთა საერთო რაოდენობაში და ეს მაჩვენებელი დღეს 1,7%-ს შეადგენს.
- უცხო ქვეყნის მოქალაქე მოსწავლეთა რაოდენობა დაკლებულია თითქმის ყველა ქვეყნის მოქალაქე მოსწავლეებში, გარდა რუსეთის, უკრაინისა და ბელარუსის მოქალაქეებისა.
- რუსეთის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეების რაოდენობა, რომლებიც საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ბაზებშია დარეგისტრირებული 2016-2017 წლიდან 2022-2023 წლამდე,

1,857 მოსწავლით გაიზარდა და თუ 2016 წელს სულ 1,785 რუსეთის მოქალაქე მოსწავლე იყო რეგისტრირებული, 2023 წლის მონაცემით, ეს მაჩვენებელი 3,642-ია.

- მკვეთრად არის გაზრდილი რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეების საქართველოს განათლების სისტემაში ახლად (პირველად) შემოსვლის მაჩვენებელი და ახალშემოსულ რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეთა ხვედრითი წილი საერთო რაოდენობაში. მაგალითად, 2016-2017 წლებში 1,785 რუსეთის მოქალაქე მოსწავლე იყო სისტემაში, მათგან 294 იყო ახალშემოსული. 2022-2023 წლებში 3,642 რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეა რეგისტრირებული და აქედან 55%-ზე მეტი ანუ 2,040 მოსწავლე პირველად არის შემოსული საქართველოს განათლების სისტემაში. ანუ, თუ 2016-2017 წლებში 294 რუსეთის მოქალაქე მოსწავლე შეემატა განათლების სისტემას, ხოლო 2022-2023 სასწავლო წელს კი, ამ მაჩვენებელმა 2,040 მოსწავლე შეადგინა.
- რუსეთის მოქალაქე სასკოლო ასაკის მოსწავლეთა სრული რაოდენობა არ არის რეგისტრირებული საქართველოს განათლების სისტემის კერძო და საჯარო სკოლების ბაზებში. კერძოდ, სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ბოლო წლების მონაცემებით, საქართველოში მიგრირებული რუსეთის ფედერაციის მოქალაქეობის მქონე პირებიდან 6-12 წლის მოზარდთა რაოდენობა 2,972 პირია, ხოლო საქართველოს სკოლებში ახალშემოსული მოსწავლეების რიცხვი კი 1,533, ანუ 1,439-ით ნაკლები. აქედან გამომდინარე, საქართველოში შემოსული და საქართველოს განათლების სისტემაში დაურეგისტრირებელი მოზარდების რიცხვი სისტემაში შემოსული მოსწავლეების რიცხვს პრაქტიკულად უტოლდება. მომდევნო საფეხურზე, 13-18 წლის ახალშემოსული მოსწავლეების რაოდენობა 507-ია, შემოსული იმიგრანტების რიცხვი კი - 1,563. შესაბამისად, საბაზისო და საშუალო საფეხურებზე სისტემაში შემოსული მოსწავლეების რიცხვი 2-ჯერ და მეტჯერ ნაკლებია იმ მოზარდთა რაოდენობაზე, რომლებიც ქვეყანაში შემოვიდნენ, თუმცა, განათლებისა და მეცნიერების ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში არ დარეგისტრირებულან.
- იგივე ტენდენცია იკვეთება იმიგრირებული ბელარუსი მოსწავლეების შემთხვევაშიც. იმიგრირებული მოსწავლეების რაოდენობა 2-ჯერ და მეტჯერ უფრო მეტია საქართველოს განათლების სისტემაში აღრიცხულ პირთა რაოდენობაზე; მაშინ, როდესაც შემოსულია 6-დან 18-წლამდე ასაკის 784 იმიგრანტი, 2022-2023 წელს სისტემაში დარეგისტრირებულია ბელორუსული მოქალაქეობის მქონე 338 ახალი მოსწავლე.
- უკრაინის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეთა რაოდენობა, რომელიც მუდმივად მზარდი სტატისტიკით ხასიათდებოდა, მკვეთრად გაიზარდა 2022-2023 წლებში და 6-წლიან ჭრილში მოცემული სტატისტიკის 65%-ზე მეტი შეადგინა. მიუხედავად იმისა, რომ უკრაინის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეთა განათლების სისტემაში დამაგრებისათვის არაერთი ქმედითი ნაბიჯი განხორციელდა, 2022 წელს იმიგრირებულ მოსწავლეთა რაოდენობა 1,048-ით ნაკლებ პირს აღრიცხავს, ვიდრე ქვეყანაშია იმიგრირებული.
- მთლიანობაში, რუსეთიდან და, ბელარუსიდან იმიგრირებული მოსწავლის ასაკის მოზარდთა რაოდენობა, ვინც 183 კალენდარული დღის განმავლობაში იმყოფებოდა ქვეყანაში, დაახლოებით 3,000-ით მეტია საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სისტემის მიერ აღრიცხულ პირთა რაოდენობაზე.
- საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მონაცემებით, საქართველოს რუსულენოვან საჯარო სკოლებსა და სექტორებში მოსწავლეთა რაოდენობის ზრდის მკვეთრი დინამიკა აღინიშნება ბოლო წლებში. თუ რუსულენოვან საჯარო სკოლებსა და სექტორებში 2019-2020 წლებში მოსწავლეთა რაოდენობა 12,920-ს შეადგენდა, ეს მაჩვენებელი გაზრდილია 2023 წლისთვის და 17,470 მოსწავლეს შეადგენს კერძო და საჯარო სკოლებში.
- გაზრდილია არა მხოლოდ მოსწავლეთა რაოდენობა რუსულენოვან სკოლებში, არამედ გაზრდილია მოსწავლეების ხვედრითი წილიც რუსულენოვანი სკოლებისა და სექტორებში მოსწავლეთა საერთო

რაოდენობასთან მიმართებით. თუ 2019-2020 წლებში რუსულენოვან სკოლებში მოსწავლეების რაოდენობა, ჩამორჩებოდა სომხურენოვანი სკოლების მოსწავლეების რაოდენობას, დღესდღეობით მოსწავლეების რაოდენობა, ისევე როგორც ხვედრითი წილი მოსწავლეთა საერთო რაოდენობაში აღემატება სომხურენოვან სკოლებში არსებულს. ამავდროულად, თუ ქართულენოვან სკოლებში მოსწავლეთა ხვედრითი წილია 90,65%, რუსულენოვანი სკოლების მოსწავლეთა ხვედრითი წილი 2,74%-ს შეადგენს მოსწავლეთა საერთო რაოდენობაში და ჩამორჩება აზერბაიჯანულენოვან სკოლებში მოსწავლეების ხვედრით წილს (4,14%), როგორც უკვე აღინიშნა, უსწრებს სომხურენოვანი სკოლის მოსწავლეების ხვედრით წილს (2,05%) და მნიშვნელოვნად აღემატება უკრაინულენოვანი (0,27%), ინგლისურენოვანი (0,12%) და გერმანულენოვანი სკოლების მოსწავლეთა (0,03%) ხვედრით წილს მოსწავლეთა საერთო რაოდენობაში.

- საქართველოს რუსულენოვან სკოლებში მოსწავლეთა საერთო რაოდენობის 74,7% საქართველოს მოქალაქეა, ხოლო 25,3% - უცხო ქვეყნის მოქალაქე. მათ შორის, ყველაზე მეტი რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეა, რომელთა ხვედრითი წილი 13,5%-ს შეადგენს, უკრაინელების 5,9%, ბელარუსების 2,2% და ყველა სხვა ქვეყნის კი - 3,7%-ს.
- საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მონაცემების მიხედვით, დღეისათვის სწავლების ენის მიხედვით, საქართველოს მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეთა 2.1% აღირიცხება რუსულენოვან სკოლებში, რუსეთის მოქალაქეთა 64%-ზე ცოტა მეტი და ბელარუსის მოქალაქეობის მქონე პირთა თითქმის 80%. რაც შეეხება უკრაინის მოქალაქეობის მქონე პირთა გადანაწილებას რუსულენოვან სკოლებში, ამ მოსწავლეთა წილი საერთო რაოდენობის დაახლოებით მესამედია.
- საგულისხმოა, რომ მთლიანობაში, უმნიშვნელოდ არის გაზრდილი რუსეთის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეების წილი ქართულენოვან სკოლებში, უფრო შესამჩნევად არის გაზრდილი ბელარუსის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეების რაოდენობა ქართულენოვან სკოლებში და შემცირებულია უკრაინელი მოსწავლეების წილი ქართულენოვან სკოლებში, რაც მოსწავლეებისათვის უკრაინულენოვანი, უკრაინის განათლების სისტემაში მოქცეული სკოლების გახსნით შეიძლება იყოს გამოწვეული.
- საგულისხმოა, რომ რუსეთის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეებს შორის მნიშვნელოვნად მაღალია პირველკლასელთა რაოდენობა ქართულ სკოლებში, მე-2-დან მე-12 კლასამდე მოსწავლეების გადანაწილებასთან შედარებით. უკრაინელი მოსწავლეები მე-2-დან მე-12 კლასამდე მეტად არიან კონცენტრირებულები უკრაინულენოვან სკოლებში.
- რუსეთიდან და ბელარუსიდან იმიგრირებული მოსწავლეების თითქმის ნახევარი კერძო სკოლებში სწავლობს. ამასთან, ბელარუსი მოსწავლეების ნახევარზე მეტი, ხოლო რუსი მოსწავლეების თითქმის 40% სწავლობს კერძო სკოლებში, რაც, ერთი მხრივ, მოსწავლეებისათვის ადგილმდებარეობის შესაბამისი საჯარო სკოლების არასაკმარისი ხელმისაწვდომობით, ხოლო, მეორე მხრივ კი, მოსწავლეებისა და მშობლებისათვის კერძო სკოლების კონცეფციის მეტი შესაბამისობით შეიძლება იყოს გამოწვეული. ამასთან, პირველკლასელი მოსწავლეების წილი კერძო სკოლებში უფრო მაღალია, ვიდრე მე-2 - მე-12 კლასების მოსწავლეთა ორივე ჯგუფისათვის.
- უკრაინელი მოსწავლეების დაახლოებით 90% სწავლობს საჯარო სკოლებში, რაც სკოლების მარტივად წვდომისა და უკრაინულენოვანი სკოლების არსებობით უნდა იყოს გამოწვეული.
- რუსი, ბელარუსი და უკრაინელი მოსწავლეები ცხოვრებისა და სწავლის ძირითადი გეოგრაფიული განფენილობის თვალსაზრისით, თბილისითა და აჭარის რეგიონით, უფრო კონკრეტულად კი, ბათუმით (ქობულეთისა და ჩაქვის ჩათვლის) ხასიათდებიან, რაც, ერთი მხრივ, ამ ადგილების სოციოკულტურული და ეკონომიკური მნიშვნელობით, თუმცა, ამავდროულად, რუსულენოვანი საჯარო და კერძო სკოლების კონცენტრაციით აიხსნება. მეტიც, უკრაინულენოვანი

მოსწავლეებისათვის მხოლოდ თბილისსა და ბათუმში არის შესაძლებელი უკრაინულ ენაზე საშუალო განათლების მიღება.

რუსულენოვანი განათლების შესაძლებლობები იმიგრანტებისათვის და ალტერნატივები. რუსულენოვანი სკოლების მახასიათებლები

- 2022-2023 სასწავლო წელს რუსულენოვანი სკოლებისა და სექტორების რიცხვი საქართველოში მნიშვნელოვნად (13 სკოლით/სექტორით) არის შემცირებული. ამასთან, სკოლების/სექტორების უმეტესი ნაწილი (13-დან 8 სკოლა/სექტორი) აღარ ფუნქციონირებს თბილისსა (1 სკოლა რუსთავეში) და ბათუმში. ეს ის ქალაქებია, რომლებიც იმიგრანტების ყველაზე მაღალი კონცენტრაციით გამოირჩევა.
- რუსეთიდან და ბელარუსიდან იმიგრირებული მოსწავლეებისათვის სერიოზულ გამოწვევას წარმოადგენდა საჯარო თუ კერძო ავტორიზებულ სკოლებში საჭირო რაოდენობის ადგილების მოძიება როგორც ზოგადად სკოლაში მიღების, ასევე, კონკრეტულად საჭირო კლასში თავისუფალი ადგილის პოვნის თვალსაზრისით.
- რუსეთიდან, ბელარუსიდან, უკრაინიდან და პოსტსაბჭოთა, დომინანტურად რუსულენოვანი სასკოლო განათლების სისტემებიდან მნიშვნელოვნად განსხვავებულია საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემა სწავლის პერიოდის/ხანგრძლივობის, კონკრეტულ საგნობრივ მიმართულებებზე აქცენტების, სასწავლო პროგრამების, შეფასების, მასწავლებლების პედაგოგიური მიდგომებისა და მოსწავლეების აკადემიური, მათ შორის - საშინაო დავალებების დატვირთვის, აკადემიური მოსწრების დადასტურების სისტემებისა და მნიშვნელობის, ასევე მოსწავლეთა მოსწრების მოლოდინების თვალსაზრისით.
- საქართველოს საჯარო და კერძო, ავტორიზებულ სკოლებს დაემატა რუსულენოვანი კლასები, თუმცა ვერ მოხდა იმ რაოდენობის დამატებითი ადგილების უზრუნველყოფა, რამდენიც რუსეთის და ბელარუსის მოქალაქეობის მქონე მოსწავლეების დიდი ტალღის მიღებასთან იყო დაკავშირებული.
- ქართულენოვან საჯარო და კერძო სკოლებში არ გატარდა ერთიან ხედვაზე დაფუძნებული, უცხოელი მოსწავლეების მიღებასა და ინტეგრირებაზე ორიენტირებული ღონისძიებები, რომლებიც იმიგრირებულ მოსწავლეებსა და მათ მშობლებს ქართულ სკოლებში ადაპტაციისა და ამ სკოლების არჩევის საშუალებას მისცემდა ქვეყანაში ხანგრძლივად დარჩენასთან დაკავშირებული გეგმების შემთხვევაში. ამ ტიპის ღონისძიებები ქართულ ენაზე სწავლისათვის შემზადების, სასკოლო საზოგადოებაში პროაქტიული ჩართულობის ხელშეწყობისა და სხვა, რელევანტური ღონისძიებების გატარებისათვის სკოლების წახალისებას გულისხმობს. შედეგად, რუსულენოვანი მოსწავლეების მიღება განხორციელდა კონკრეტული სკოლების მოტივაციისა და ნების მიხედვით, სკოლის ადმინისტრაციისა და მასწავლებლების მზაობისა და სურვილის შესაბამისად. ამ სკოლებმა მოსწავლეების ენობრივი, კულტურული და სოციალური ინტეგრირებისათვის სხვადასხვა ღონისძიება საკუთარი ხედვის, გამოცდილებისა და რესურსების გამოყენებით განახორციელეს.
- რიგ შემთხვევებში გამოიკვეთა სკოლის ადმინისტრაციის აქტიური ჩართულობა მოსწავლეებისათვის თავისუფალი ადგილების მოძიების პროცესში გამოსავლის საპოვნელად. დირექტორები მოსწავლეებსა და მათ მშობლებს მიუთითებდნენ ალტერნატიულ გზებსა და საშუალებებზე ზავშვის სკოლაში მოსახვედრად. კვლევამ ასევე გამოავლინა შემთხვევები, როდესაც მოსწავლეების მშობლები გარკვეულ დარღვევებზე მიდიოდნენ, რათა შეძლებოდათ ზავშვის სკოლაში დარეგისტრირება. ამ კუთხით, იკვეთება სისტემის არასაკმარისი მოქნილობა მოზარდების საუკეთესო ინტერესების

გათვალისწინებით და სკოლებში თავისუფალი ადგილების არსებობის შემთხვევაში, სწავლის გაგრძელების საკმარისი და ადეკვატური ხელშეწყობის თვალსაზრისით.

- რუსული და რუსულსექტორიანი კერძო სკოლების ნაწილს მეტნაკლებად მიეცათ არსებული ადამიანური და ინფრასტრუქტურული რესურსების მობილიზებისა და განაწილების საშუალება, ისე, რომ იმიგრირებული მოსწავლეების მზარდი რაოდენობიდან გამომდინარე, მეტი მოსწავლე მიეღოს. თუმცა, ავტორიზაციის მიმე მოთხოვნებიდან გამომდინარე, სკოლების ნაწილმა არ ჩათვალა მიზანშეწონილად რეავტორიზაციის პროცესის დაწყება და მიღების გაფართოება იმ შემთხვევაშიც კი, თუ სკოლას ამის ინფრასტრუქტურული და ადამიანური რესურსი გააჩნდა.
- რუსეთიდან და ბელარუსიდან იმიგრირებული მოსწავლეების წინარე განათლების აღიარების პროცედურა რიგ შემთხვევებში უზიძვებდა მშობლებს, მიემართათ არაკანონიერი გზებისათვის კონკრეტული სასწავლო საფეხურის, კლასის, საგნის დაძლევის/გავლის დასადასტურებლად. სკოლებს ასევე მოუხდათ კანონიერი, თუმცა განსხვავებული გზების ძიება. მათ შორის, მიეცათ ექსტერნატის გამოყენების რეკომენდაცია ან ქართულ სექტორზე ჩარიცხვის შეთავაზება მშობლებისათვის, რათა მოსწავლეებს შეძლებოდათ სასურველ სკოლაში სწავლის გაგრძელება (მაგ. რუსულენოვანი სექტორის მქონე სკოლის ქართულენოვან სექტორზე, რაც ადგილის გათავისუფლების შემთხვევაში, მოსწავლეს რუსულ სექტორზე გადასვლის საშუალებას მისცემდა). აღიარების მოთხოვნებთან არათავსებადი სასკოლო დოკუმენტაციის შემთხვევაში, მოსწავლის კონკრეტულ სკოლაში და კლასში მიღება პრობლემას წარმოადგენდა იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც სკოლაში თავისუფალი ადგილი არსებობდა.
- მოსწავლეებსა და მათი მშობლებს ნაკლებად გააჩნიათ ოფიციალური ინფორმაცია საქართველოს განათლების სისტემის ფარგლებში მოსწავლეების სკოლაში მიღების შესაძლებლობების, განათლების ენის არჩევის, სკოლის დამთავრების შემდგომი პერსპექტივების შესახებ.
- საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში არსებული ადგილების არასაკმარისმა რაოდენობამ იმიგრირებული მოსწავლეების კონცენტრირების ადგილებში, სხვა ფაქტორებთან ერთად, ხელი შეუწყო სისტემის მიღმა ახალი სასკოლო კლასტერის გაჩენას და სწრაფ განვითარებას. „საოჯახო სკოლის“ ან „საგანმანათლებლო ცენტრების“ ფორმატში იმიგრირებულ მოსწავლეებს რუსეთის ფედერაციის სისტემის შესაბამისი განათლება, ამ განათლების ოფიციალური აღიარება და საატესტატო გამოცდების ონლაინ ფორმატში ჩაბარების შესაძლებლობა ეძლევათ. ეს საგანმანათლებლო ცენტრები მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისაგან მოსწავლეთა რაოდენობის, პროგრამის, საგნების, მასწავლებლების რაოდენობისა და კვალიფიკაციის, ინფრასტრუქტურული შესაძლებლობების, სწავლის საფასურისა და რუსეთის ფედერაციის საგანმანათლებლო სისტემასთან აფილირების გზების თვალსაზრისით. საგანმანათლებლო დაწესებულებები ასევე განსხვავებულია საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სივრცეში ინტეგრირებისკენ სწრაფვის თვალსაზრისითაც, რომელსაც დაწესებულებების ნაწილი ავტორიზაციის მოპოვების საშუალებით გეგმავს.
- ალტერნატიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში განსხვავებულია საქართველოს განათლების სისტემაში ადაპტირებისკენ სწრაფვა და ხედვებიც. დაწესებულებების ნაწილი, ფორმალური ან ფაკულტატიური განათლების ფორმატში, მოსწავლეებს სთავაზობს საქართველოს ისტორიისა და გეოგრაფიის, ასევე - ქართული ენის შესწავლის შესაძლებლობას. ამ დაწესებულებათა მეორე ნაწილი სრულად ფოკუსირებულია რუსეთის ფედერაციის საგანმანათლებლო სისტემის სასწავლო გეგმაზე და, საქართველოში ფუნქციონირების მიუხედავად, ადაპტირების მიზნით პროგრამაში ცვლილებების შეტანას არ გეგმავს.
- პრაქტიკულად, ყველა ალტერნატიული საგანმანათლებლო დაწესებულება პოზიციონირებს, როგორც დემოკრატიული, მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების ხელშეწყობი ინსტიტუცია. რუსეთის განათლების მკაცრად ფორმალიზებული სისტემისგან განსხვავებით, საოჯახო სკოლები და საგანმანათლებლო ცენტრები მოსწავლეების მხოლოდ განმავითარებელ შეფასებას, თავისუფალ

საგაკვეთილო ბადეს, პრაქტიკაზე დაფუძნებულ სწავლის მიდგომებს და არაფორმალური, რემედიაციული და დამატებითი განვითარების მდიდარ შესაძლებლობებს სთავაზობენ.

- რუსულენოვან ალტერნატიულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებს აქვთ რუსეთის ფედერაციის სისტემის აკრედიტაცია საოჯახო განათლების პროგრამის განხორციელებისა და საატესტატო გამოცდების შედეგების აღიარებისათვის ან ჰყავთ პარტნიორი სკოლები რუსეთში (ფიზიკური და/ან ონლაინ სკოლების სახით), სადაც მოსწავლეებს „მიამაგრებენ“ და, ამგვარად, აძლევენ მათ საატესტატო გამოცდების ჩაბარების საშუალებას. საოჯახო განათლება, ისევე, როგორც ონლაინ სკოლები, რუსეთის ფედერაციის საგანმანათლებლო სისტემაში აღიარებული ფორმალური განათლების ფორმებია.
- ქართული ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის ფარგლებში ავტორიზაციის მიღების სურვილის მქონე არაავტორიზებული სკოლების ადმინისტრაცია გადის კონსულტაციებს განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრისა და სამინისტროს შესაბამის პირებსა და რგოლებთან. თუმცა, ამ ეტაპისათვის, ავტორიზაციის მოთხოვნით ცენტრს მიმართა მხოლოდ ერთმა სკოლამ და მას ავტორიზაცია არ მიენიჭა. შესაბამისად, არც ერთი ახალი რუსულენოვანი სკოლა 2019 წლიდან დღემდე არ არის ავტორიზებული.
- არაავტორიზებული სკოლის სურვილსა და მოთხოვნაზე უარის შედეგად, ეს სკოლა დარჩა საქართველოს განათლების სისტემის მიღმა და ამ ფორმატში განაგრძო საქმიანობა. ავტორიზაციის შემთხვევაში, ის დაექვემდებარებოდა ავტორიზაციის სტანდარტების მოთხოვნებსა და შესაბამისი მონიტორინგის მექანიზმებს, რაც დღესდღეობით ვეღარ ხორციელდება.
- რუსულენოვანი საჯარო და კერძო სკოლები განიცდიან პედაგოგიური კადრების მწვავე დეფიციტს, რაც არსებული კადრების დაბერებით, მასწავლებლის განათლების რუსულენოვანი პროგრამების არარსებობით, მაძიებელი მასწავლებლებისათვის პროფესიული განვითარების საჭირო პროგრამების არასაკმარისობით და სისტემის მიერ მოთხოვნილი მახასიათებლების მქონე მასწავლებლობის კანდიდატების სიმწირით არის განპირობებული. პროფესიული კადრების არასაკმარისი კვალიფიკაცია და არასაკმარისი რაოდენობა განსაკუთრებით მტკივნეულად გამოიკვეთა 2022-2023 წელს, რუსულენოვანი მოსწავლეების იმიგრაციის დიდი ტალღის ფონზე.
- საჯარო და კერძო ავტორიზებული რუსულენოვანი სკოლები ვერ ახერხებენ იმიგრირებულ პირთა შორის არსებული კვალიფიციური პედაგოგიური კადრებით არსებული დეფიციტის შევსებას. მასწავლებლის სკოლაში დასაქმებისათვის სისტემის მიერ წამოყენებული მოთხოვნების შესაბამისი კანდიდატები რუსულენოვანი განათლების განხორციელებისათვის არ არსებობს. კერძო სკოლების ნაწილი იმიგრირებული კვალიფიციური პედაგოგიური კადრების დასაქმებას დეფიციტის შევსების ალტერნატივად მიიჩნევს და მათ „მოწვეული სპეციალისტის“ ხელშეკრულების საფუძველზე ასაქმებს, რათა ნაწილობრივ მაინც გადაჭრას პედაგოგიური კადრების არარსებობასა ან კვალიფიციურ კადრებთან დაკავშირებული გამოწვევები.

რუსულენოვანი სკოლების შესაძლებლობები და მზაობა, არსებული გამოწვევები

- *აკადემიური მზაობა, სასწავლო პროგრამები, სასწავლო და საკადრო რესურსები*
- რუსულენოვანი საჯარო და კერძო სკოლები ნაწილობრივ აკმაყოფილებენ იმიგრირებული მოსწავლეების საგანმანათლებლო მოლოდინებს. მკაფიოდ იკვეთება მათემატიკის, ზუსტი და საბუნებისმეტყველო მიმართულებით იმიგრირებულ მოსწავლეთა მაღალი ცოდნა და საგნობრივი კომპეტენციები. შესაბამისად, მოსწავლეების საჭიროების შესაბამისი პროგრამის შეთავაზება სკოლებისათვის გამოწვევაა.

- ასევე, გამოწვევას წარმოადგენს მოსწავლეების მშობლიური ენის სათანადო სწავლება, რაც საქართველოსა და ემიგრაციის ქვეყნების პროგრამებს შორის აცდენით და რუსული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლების კადრების არასაკმარისი კომპეტენციებით არის გამოწვეული.
- ასევე, იკვეთება ჰუმანიტარული (უცხო ენები) და საზოგადოებრივი მიმართულების საგნების სწავლისას იმიგრირებული მოსწავლეების ნაკლები აკადემიური მზაობა და, შესაბამისად, მეტი ცოდნის აკუმულირებისა და საქართველოს პროგრამის დასაძლევად აუცილებელი დამატებითი ძალისხმევის განხორციელების აუცილებლობა.
- სექტორიან სკოლებში გამოიკვეთა რუსულენოვანი სექტორის მოსწავლეთა მეტი უნარები საკუთარი აზრის გადმოცემისა და არგუმენტაციის უნარების განვითარების თვალსაზრისით.
- იმიგრირებული მოსწავლეებისათვის სასიამოვნო და კომფორტულია საქართველოს სკოლებში განხორციელებული სწავლების მიდგომები, რომლებიც მოსწავლეზე ორიენტირებულ, ინდივიდის საჭიროებებსა და მოთხოვნებზე ორიენტირებული და მოსწავლე-მასწავლებელს შორის კონსტრუქციულ თანამშრომლობას, მეტ აკადემიურ თავისუფლებას, მათ შორის ნაკლებ იერარქიულობას, უფრო მეტად ლიბერალურ სწავლებასა და ურთიერთობებს სთავაზობს მოსწავლეებს, რაც მათი ემიგრაციის ქვეყნის სკოლებში არსებული დამოკიდებულებებისგან და მიდგომებისგან ძალიან განსხვავებულია.
- რუსულენოვან სკოლებს არ გააჩნიათ შესაბამისი და საკმარისი სასწავლო რუსულენოვანი რესურსები ხარისხიანი სწავლების განსახორციელებლად. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებული დეფიციტი იკვეთება კერძო სკოლებში, რომელთაც ხელი არ მიუწვდებათ სამინისტროს მიერ დამტკიცებულ სახელმძღვანელოებზე საბაზრო ფასის გათვალისწინებით შესყიდვის სურვილის შემთხვევაშიც კი. რუსულ ენაზე სასწავლო რესურსების ნაკლებობა მასწავლებლებისაგან მოითხოვს არსებული ქართული რესურსების თარგმნას, რაც დამატებითი, აუნაზღაურებელი შრომაა. გარდა პედაგოგიური კორპუსის დამატებითი დატვირთვისა, რესურსების არარსებობა იწვევს არსებული რუსულენოვანი რესურსების გამოყენებას მასწავლებლების შეხედულების შესაბამისად, რამაც, შესაძლოა, დააზიანოს ეროვნული სასწავლო გეგმითა და საგნის სტანდარტით გათვალისწინებული ხედვები და სასწავლო საკითხების მიმართულებები.

ქართული ენის სწავლება

- ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლება ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევაა სკოლებისა და მოსწავლეებისათვის, როგორც მოსწავლის მიღებისა და კონკრეტულ კლასში განაწილების, ასევე სწავლის განხორციელების პროცესშიც. პრობლემები რამდენიმე კონკრეტული მიმართულებით ვლინდება:
  - მოსწავლის მზაობისთვის შეუსაბამო მოთხოვნები ენის ცოდნის კომპეტენციების დადასტურებასთან დაკავშირებით, რაც სკოლის ადმინისტრაციასა და მასწავლებლებს განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მოთხოვნების მხოლოდ ფორმალური დაკმაყოფილების გზით წასვლისაკენ უბიძგებს და იმ მოსწავლეებისთვისაც კი, ვისაც ქართული ენის საბაზისო ცოდნა არ გააჩნდათ, ყოველი წინა კლასის შესაბამისი ცოდნის დადასტურება უწევთ მომდევნო კლასში სწავლის გასაგრძელებლად;
  - ქართული ენის სწავლების შეუსაბამო მეთოდოლოგია, რომელიც ქართულ ენას ყველა იმიგრირებული მოსწავლისათვის მეორე ენის (მაშინ, როცა რუსი, უკრაინელი, ბელარუსი იმიგრანტებისთვის ქართული უცხოური ენაა) კონტექსტში განიხილავს და შესაბამის სტანდარტებს უწესებს. ამასთან, სკოლებს არ გააჩნიათ არც გამოცდილება, არც ადამიანური და მატერიალური რესურსი იმისათვის, რომ მოსწავლეების საჭიროების შესაბამისი სწავლება განახორციელონ;

- ქართული ენის სწავლებისათვის რესურსების შეუსაბამობა: სირთულის გარდა, რიგ შემთხვევებში, რესურსები არ არის სრულად ხელმისაწვდომი მოსწავლეებისათვის. კონკრეტული კლასის მასალა არ მიესადაგება მოსწავლის საჭიროებებს. მასწავლებლები არ წახალისდებიან ინდივიდუალური/დამატებითი მუშაობისათვის განსაკუთრებული ენობრივი საჭიროების მქონე მოსწავლეებთან მუშაობისათვის. კლასების ზომა არ აძლევს მასწავლებელს საშუალებას, გაკვეთილის მსვლელობის პროცესში განახორციელოს დიფერენცირებული სწავლება და მოსწავლეების საჭიროების შესაბამისად დაგეგმოს გაკვეთილები;

- მოსწავლეებისთვის ქართული ენის სწავლის განსხვავებული საჭიროება, რაც სასწავლო პროგრამასა და სწავლების გეგმაში, ბუნებრივია, არ აისახება. მოსწავლეების ნაწილი მხოლოდ დროის გარკვეული პერიოდით არის საქართველოში ჩამოსული და, შესაბამისად, ქართულის, როგორც მეორე ენის ზედმიწევნით ათვისება არ წარმოადგენს მათ სასწავლო ინტერესს. იმიგრირებული მოსწავლეების მეორე ნაწილი კი მოწადინებულია ქართული ენის უფრო გაძლიერებული სწავლისათვის და ენის კომპეტენციების სწრაფად განვითარებისათვის. თუმცა, ორივე შემთხვევაში, არსებული პროგრამებისა და რესურსების გათვალისწინებით არ ხერხდება მათი საჭიროებების დაკმაყოფილება. დამატებითი წრეების, საოჯახო ენის შემსწავლელი ცენტრებისა და ინტერაქციული ენობრივი კომპეტენციების განვითარებისაკენ მიმართული ნაბიჯები არასაკმარისი, არასისტემური და მხოლოდ სკოლების ნებასა და შესაძლებლობებზე დამოკიდებული პროცესია.

მოსწავლეებს შორის ურთიერთობები რუსულენოვან სკოლებსა და სექტორებზე

- მოსწავლეებს შორის ურთიერთობები მკვეთრად განსხვავებულია რუსულ მონოლინგვურ და სექტორულ სკოლებს შორის. ამასთან, მონოლინგვურ რუსულენოვან სკოლებში ნაკლებად იკვეთება ეთნიკურ ნიადაგზე აღმოცენებული გაუგებრობები, უთანხმოებები და დაპირისპირებები, ვიდრე სექტორიან სკოლებში, მიუხედავად რუსულენოვანი სკოლების მოსწავლეთა მრავალფეროვანი საზოგადოებისა. რუსეთისა და უკრაინის მოქალაქე მოსწავლეებს შორის წარმოიშვა რამდენიმე ინციდენტი და სიტყვიერი დაპირისპირება, თუმცა მოსწავლეებს შორის დაპირისპირება, რომელიც დაცინვის, აბუჩად აგდების, სიტყვიერი და ფიზიკური დაპირისპირების სახესაც კი იძენს, განსაკუთრებით გამძაფრებულია სექტორებს შორის უკრაინაში დაწყებული ომის ფონზე.
- სკოლების ადმინისტრაციისა და მასწავლებლების პოზიციონირებაში იკვეთება თანასწორობისა და თანაბარი უფლებების დაცვისათვის სხვადასხვა ნაბიჯის გადადგმისკენ სწრაფვა, რომელიც ეროვნების მიხედვით მოსწავლეებთან ურთიერთობისა და მოსწავლეებს შორის უთანხმოებების პრევენციას ისახავს მიზნად. თუმცა, რიგ შემთხვევებში ვლინდება ამ ნაბიჯების არასაკმარისი ქმედითობა და ვერ ხერხდება მოსწავლეების მიმართ და მოსწავლეებს შორის ეროვნებისა და სწავლების ენის მიხედვით დაპირისპირების აღმოფხვრა.
- გართულებულია სკოლის დონეზე სექტორებს შორის თანამშრომლობა და საერთო ღონისძიებებში სხვადასხვა სექტორების მოსწავლეების შერეულ ჯგუფებად მონაწილეობა. არაფორმალური თუ ფორმალური განათლების ფარგლებში დაგეგმილი ინიციატივები და ღონისძიებები, რომელიც მთელი სკოლის ჩართულობას გულისხმობს, ვერ უზრუნველყოფს მოსწავლეების ერთმანეთთან დაკავშირებას.
- მოსწავლეებს შორის კომუნიკაციის ენა ინგლისურია, იმისდა მიუხედავად, ფლობენ თუ არა რუსულენოვანი სექტორის მოსწავლეები ქართულ ენას. ეს ტენდენცია იკვეთება რუსულენოვან განათლებაში ჩართულ ქართველი ეროვნების მოსწავლეებთან მიმართებითაც, თუ ისინი სათანადოდ ვერ ფლობენ ქართულს.

- იკვეთება ფაქტები, როდესაც ეროვნება „რუსი“, უარყოფით კონოტაციას იძენს სკოლაში და ყურადღება მახვილდება სექტორის სწავლების ენაზე, რაც არასახარბიელო მდგომარეობაში აყენებს არა მხოლოდ რუსი ეროვნების მოსწავლეს, არამედ სხვა მოსწავლეებსაც, მიუხედავად მათი წარმომავლობის, ეროვნების თუ ოჯახის პოლიტიკური ხედვებისა.
- იკვეთება რუსული სექტორის მოსწავლეების მცდელობა, თავი აარიდონ ქართულენოვანი სექტორის მოსწავლეებთან ურთიერთობას და იკვეთება სექტორის, როგორც „ერთად დგომის“ მცდელობები უთანხმოებების თავიდან ასაცილებლად ან გასამკლავებლად.
- მასწავლებლების დიდი ნაწილი ვერ ფლობს ინტერკულტურული გარემოს შექმნის, მრავალფეროვნების მართვის და სხვადასხვა ეროვნების მოსწავლეებს თუ სექტორებს შორის ურთიერთობების გაუმჯობესებისათვის საჭირო ცოდნასა და კომპეტენციებს.
- მშობლები, სკოლის ადმინისტრაცია და მასწავლებლები არ საუბრობენ იმ სირთულეებზე, რომელიც მრავალფეროვნების მართვისა და მოსწავლეებს შორის ურთიერთობების კუთხით არსებობს კლასსა და სკოლაში. თუმცა, მოსწავლეები ღიად საუბრობენ იმ ინციდენტების, უთანხმოების თუ დაპირისპირებების შესახებ, რომელთაც ეთნიკური და ენობრივი განსხვავებები განაპირობებენ.

მშობელთა და მოსწავლეთა აღქმები, მოლოდინები, დამოკიდებულებები, სამომავლო პერსპექტივები; იმიგრირებული მოსწავლეების მშობლების ჩართულობა სასკოლო ცხოვრებაში

მშობელთა ჩართულობა

- ახალგაძმოსული მოსწავლეების მშობლების ჩართულობა სასკოლო ცხოვრებაში ხასიათდება მეტი ინტენსივობით ადგილობრივ მშობლებთან შედარებით, რაც განპირობებულია: 1. შვილების ახალ გარემოსთან ადაპტაციის ხელშეწყობის სურვილით და ზრუნვით; 2. სკოლასთან ურთიერთობის განსხვავებული კულტურული გამოცდილებით; 3. შვილების განათლებაზე პასუხისმგებლობის მაღალი ხარისხით; 4. სკოლაში მიღებულ განათლებასა და გამოცდილებასთან დაკავშირებული მაღალი მოლოდინებით.
- მაღალია მამების ჩართულობის ხარისხი მოსწავლეების სასკოლო ცხოვრებაში.
- იკვეთება მშობლების მხრიდან სკოლის გაუმჯობესებისკენ მიმართული ძალისხმევის გაწევის სურვილი და შეთავაზებები, რაც მატერიალური დახმარების ან პროფესიული უნარების სკოლის სასიკეთოდ გამოყენების სახით ვლინდება.
- მაღალია სასკოლო ცხოვრებაში ჩართვისათვის საკუთარი კომპეტენციების შეთავაზების შემთხვევებიც, მაგ. მოსწავლეებთან საკუთარი ცოდნისა და კომპეტენციების გაზიარებისათვის მზაობა. სკოლის, როგორც საგანმანათლებლო სივრცის ოჯახთან გაზიარების სურვილი, რაც ქართული ენის წრეზე ერთობლივი დასწრებით, ღონისძიებების ორგანიზებაში დახმარებით და მონაწილეობით გამოიხატება.
- მშობლები მეტად არიან დაინტერესებული საკუთარი შვილების აკადემიური შედეგებით, დამატებითი გზების ძიებით სასკოლო დროის ეფექტიანად გამოყენებისათვის. ეს ასევე მოიცავს შვილებისათვის დახმარების გაწევისათვის რეკომენდაციების მოსმენას და შემოთავაზებული ალტერნატივების ფართოდ განხილვას.
- მშობლების ინიციატივებისა და აქტიურობის მიმართ არაერთგვაროვანი დამოკიდებულება ფიქსირდება სხვადასხვა სკოლაში. რიგ შემთხვევებში გამოვლინდა მასწავლებლების გაღიზიანება მშობლების ინტენსიურ ჩართულობასთან დაკავშირებით.

- მშობლები ღიად გამოხატავენ მადლიერებას სკოლებში ახალი მოსწავლეების თბილი მიღების, მასწავლებლების / დამრიგებლების პროფესიული და მზრუნველი დამოკიდებულების და მოსწავლეების ახალ კლასში ინტეგრირების ხელშეწყობისათვის.
- კვლევის ფარგლებში გამოიკვეთა მშობლების განსაკუთრებული მზაობა დიალოგისთვის, სხვადასხვა პრობლემური საკითხის განხილვისა და, შესაბამისად, კვლევის განხორციელებაში საკუთარი წვლილის შეტანისათვის.

სასკოლო განათლების დასრულების შემდგომი განათლების პერსპექტივები

- მოსწავლეების მნიშვნელოვანი ნაწილი უმაღლესი განათლების მიღებას საქართველოში გეგმავს. ეს ტენდენცია განსაკუთრებით იკვეთება ბათუმის სკოლების მოსწავლეებში. ისინი გამოხატავენ განსაკუთრებულ ინტერესს საზღვაო აკადემიაში სწავლის გაგრძელების მიმართ.
- ის მოსწავლეები, რომლებიც საქართველოში გეგმავენ უმაღლესი განათლების მიღებას, განსაკუთრებით არიან დაინტერესებულნი შესაბამისი ცოდნის მიღებითა და ქართული ენის სათანადოდ სწავლით. კვლევამ გამოავლინა რეპეტიტორებთან მომზადების ინტენსიური პრაქტიკა ერთიანი ეროვნული გამოცდების მოთხოვნების შესაბამის საგნებში, განსაკუთრებით კი ქართულ ენაში.
- ამავდროულად, არსებობს ერთგვარი უიმედობა, რომ მოსწავლეები ვერ შეძლებენ ეროვნული გამოცდების მოთხოვნების დაკმაყოფილებას ქართული ენის არასაკმარის დონეზე ფლობის გამო. გამოსავლად მოსწავლეების ნაწილი სხვა (მეზობელ) ქვეყნებში ჩაბარებას და მობილობას განიხილავს.
- რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეთა ნაწილის გეგმებში შედის გერმანულენოვანი და ინგლისურენოვანი უმაღლესი განათლება ევროპის ქვეყნებსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში. ამიტომ ქართული სკოლა, განსაკუთრებით კერძო სკოლები და მათი პროფილი კონკრეტულენოვან პროგრამებზე და ქვეყნებზე წარმოადგენს მნიშვნელოვან და მიმზიდველ პლატფორმას უმაღლესი განათლების მათეული გეგმების რეალიზებისთვის;
- რუსეთში უმაღლესი განათლების მიღების სურვილი და პერსპექტივა ნაკლებად იკვეთება რუსეთის მოქალაქე მოსწავლეებსა და მშობლებში;
- უკრაინის მოქალაქე მოსწავლეები და მშობლები ქართულ სკოლაში სწავლას უფრო დროებით მოვლენად განიხილავენ და საკუთარი თუ შვილების უმაღლეს განათლებას მეტი სიხშირით უკრაინას უკავშირებენ.

4 დასკვნები და პოლიტიკის რეკომენდაციები

4.1 ძირითადი დასკვნები

- გამოიკვეთა საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემის სინქრონიზაციის საჭიროება ქვეყანაში მოქმედ იმიგრაციის პოლიტიკასთან, რომელიც რუსეთისა და ბელარუსის მოქალაქეებს უფიზო რეჟიმით სარგებლობას, გრძელვადიანი ბინადრობის უფლებასა და საქართველოს სკოლებში სწავლის შესაძლებლობას ანიჭებს.
- გამოიკვეთა საქართველოში იმიგრირებული, სასკოლო ასაკის მოზარდების მონაცემთა რეგულარული ანალიზის აუცილებლობა, რაც გამოავლენს განათლების სისტემის მიღმა მყოფ მოსწავლეებს ქვეყნის ფარგლებში.
- გამოიკვეთა მოსწავლეების სასკოლო არჩევანის შესახებ მონაცემთა რეგულარული მოპოვებისა და ანალიზის მნიშვნელობა, რაც შესაძლებელს გახდის ქვეყანაში მიმდინარე საგანმანათლებლო პროცესების შესახებ სათანადო ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობას და შესაბამისი რეაგირების მექანიზმების შექმნას.
- გამოიკვეთა იმიგრანტი მოსწავლეებისათვის მოთხოვნის შესაბამისი რაოდენობის ადგილების გამოყოფის აუცილებლობა საქართველოს განათლების სისტემის მიერ აღიარებულ სკოლებში.
- გამოიკვეთა არაავტორიზებული რუსულენოვანი სკოლების საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემის ხედვაში მოქცევისა და მათი მონიტორინგის ფორმისა და შინაარსის შემუშავების საჭიროება. აღნიშნული გულისხმობს საგანმანათლებლო საქმიანობის მქონე იურიდიული პირებისათვის სპეციალური მოთხოვნებისა და სტანდარტების შემუშავებას, რაც საქართველოს განათლების ეროვნული სისტემასთან თავსებადობას უზრუნველყოფს. ისევე, როგორც გამორიცხავს ანტისახელმწიფოებრივი, ნაციონალისტური პროგრამების არსებობას საქართველოს ტერიტორიაზე.
- გამოიკვეთა საქართველოში ავტორიზაციის სურვილის მქონე არაავტორიზებული რუსულენოვანი სკოლების ავტორიზაციისთვის მზადების პროცესში ხელშეწყობის საჭიროება. ერთ-ერთ შესაძლო ვარიანტად განისაზღვრა ავტორიზაციის კანდიდატი სკოლების/ავტორიზაციასთან ასოცირებული სკოლების სტანდარტის შემუშავება და იმ ტიპის კრიტერიუმების განსაზღვრა, რაც საშუალებას მისცემს სკოლებს, ეტაპობრივად მიუახლოვდნენ ავტორიზაციის მოთხოვნებს.

4.2 პოლიტიკის რეკომენდაციები

შესაძლო ცვლილებები რუსულენოვან სკოლებსა და სექტორებში

- რუსულენოვანი მასწავლებლების შესაძლებლობების გაძლიერება არსებული კადრების პროფესიული განვითარების პროგრამების საშუალებით.
- არსებული დეფიციტის შევსებისათვის, დაინტერესებულ იმიგრანტებს შორის პროფესიული კადრების შერჩევა და მომზადება ქართული საგანმანათლებლო სისტემის მოთხოვნებთან თავსებადობისათვის, რაც შესაძლებელია მასწავლებლების ცოდნის დასადასტურებელი გამოცდების, ინდივიდუალური გასაუბრების, პროფესიული ტრენინგებისა და სემინარების ორგანიზების საშუალებით.

- რუსულენოვანი ქვეყნების საგანმანათლებლო სისტემაში არსებული ძლიერი მხარეების ათვისება რეკრუტირებული პროფესიული კადრების საშუალებით და ამ გამოცდილების საქართველოს ინტერესებსა და კონტექსტზე მორგება.
- ამასთან, შესაძლოა, პოტენციური კადრების უცხო ქვეყნის მოქალაქეობის გათვალისწინებით, პროფესიული განვითარების და კომპეტენციების დადასტურების პროცესი თვითდაფინანსების სისტემას ეფუძნებოდეს.
- კერძო ავტორიზებული და არაავტორიზებული სკოლების გრიფირებულ სახელმძღვანელოებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა რეალისტურ ფასად. საქართველოს განათლების სისტემის მიერ რეკომენდებული დამატებითი ლიტერატურის სკოლების მიერ თარგმანისა და ურთიერთგაზიარების წახალისება სხვადასხვა მექანიზმის ამუშავების საშუალებით.
- ინტენსიური, სავალდებულო სატრენინგო პროგრამის შემუშავება და შეთავაზება რუსული და სექტორიანი საჯარო და ავტორიზებული კერძო სკოლების ადმინისტრაციისათვის და ტრენინგების / კურსების შეთავაზება არაავტორიზებული სკოლების ადმინისტრაციისათვის მრავალფეროვნების მართვის, ინტერკულტურული გარემოს უზრუნველყოფისა და კონფლიქტების მართვის უნარების გაუმჯობესების მიმართულებით. ეფექტიანობისა და ანგარიშვალდებულების ზრდისათვის შესაძლებელია ტრენინგის დიფერენცირებული საფასურის განსაზღვრა ავტორიზებული და არაავტორიზებული სკოლების ადმინისტრაციის მონაწილეობისათვის.
- ინტენსიური სავალდებულო სატრენინგო პროგრამის შემუშავება და შეთავაზება რუსული და სექტორიანი საჯარო, ავტორიზებული კერძო სკოლების მასწავლებლებისათვის, სადამრიგებლო ფუნქციის მასწავლებლებზე აქცენტით და არაავტორიზებული სკოლების მასწავლებლებისათვის საკლასო მრავალფეროვნების მართვის შეთავაზება, ინტერკულტურული გარემოს უზრუნველყოფის, კონფლიქტების მართვისა და არაფორმალური განათლების ფარგლებში მოსწავლეების თანამშრომლობის უნარების გაუმჯობესების მიმართულებით. ეფექტიანობისა და ანგარიშვალდებულების ზრდისათვის შესაძლებელია ტრენინგის დიფერენცირებული საფასურის განსაზღვრა ავტორიზებული და არაავტორიზებული სკოლების ადმინისტრაციათა მონაწილეობისათვის.
- ეფექტური მონიტორინგისა და შეფასების სისტემების შემუშავება და მოქმედება სასკოლო ცხოვრების სხვადასხვა ეტაპზე არსებული მდგომარეობის შესწავლით და შესაბამისი რეაგირებისათვის, რაც თვისებრივი კვლევის ჩატარების, სასკოლო დოკუმენტაციის შესწავლის მეთოდებზე განსაკუთრებულ ყურადღებას გაამახვილებს.
- არაფორმალური განათლების ცენტრების, რუსეთში ავტორიზებული ონლაინ სკოლების, რუსეთის საგანმანათლებლო სისტემასთან აფილირებული ცენტრების საქმიანობის მონიტორინგის, გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების ინსტრუმენტების შემუშავება და ამუშავება.

ქართული ენის სწავლების ხელშეწყობა

- ქართული ენის საგნობრივი მიმართულების დიფერენციაცია მეორე და უცხო ენებად მოსწავლეების შესაძლებლობებისა და საჭიროებების შესაბამისად;
- არსებულ გამოცდილებასა და რესურსებზე დაყრდნობით, ქართულის, როგორ უცხო ენის სტანდარტისა და შეფასების ინსტრუმენტების შემუშავება და ალტერნატიულ, არჩევით საგნად შეთავაზება იმიგრირებული მოსწავლეებისათვის;
- მოსწავლეთა ენობრივი კომპეტენციების დონეთა განსაზღვრა და შესაბამისი რეალისტური პროგრამის უზრუნველყოფა მდგრადი ენობრივი მიზნების მისაღწევად;

- არსებულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, იმიგრირებული მოსწავლეებისათვის ინდივიდუალური სარეკომენდაციო სასწავლო გეგმის შემუშავება ქართული ენის რეგულარული და თანმიმდევრული სწავლების უზრუნველსაყოფად;
- გრიფირებულ სახელმძღვანელოებთან ერთად, დამატებითი სასწავლო რესურსების შეთავაზება რუსულენოვანი სკოლებისათვის;
- მასწავლებლების პროფესიული გადამზადება ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდოლოგიაში;
- მასწავლებელთა პროფესიული გადამზადება ქართულის, როგორც მეორე ენის ინდივიდუალური გეგმის შესაბამისი სწავლების განხორციელებისათვის;
- იმიგრირებული მოსწავლეების მონაწილეობის წახალისება ქართული ენის ოლიმპიადებსა და არაქართულენოვანი სკოლებისათვის გამიზნულ სხვადასხვა ტიპის ღონისძიებებში.

რეკომენდაციები სკოლებისათვის

- მოსწავლეებში მრავალფეროვნების პატივისცემის და ტოლერანტობის გაძლიერებისკენ მიმართული აქტივობების განხორციელება, რომლებიც სადისკუსიო სივრცეებში სხვადასხვა ეროვნების მოსწავლეების კლასის და სკოლის დონეებზე შეკრების, განხილვების მოწყობის, საკუთარი პერსპექტივების გაზიარების, ერთობლივი გადაწყვეტილებების მიღებისა და თანამშრომლობის პრინციპების დანერგვისკენ იქნება მიმართული;
- ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება მოსწავლეების მიერ საერთო ღირებულებების, პოზიციების, დამოკიდებულებებისა და მოსაზრებების სადემონსტრაციოდ ეროვნების, სწავლების ენისა და წინარე გამოცდილებისგან დამოუკიდებლად;

მოსწავლეებთან რეგულარული მუშაობის დაგეგმვა სასკოლო ერთობისა და სამართლიანობის მისაღწევად სხვადასხვა მექანიზმისა და აქტივობების საშუალებით:

- სადამრიგებლო საათის ფარგლებში სხვადასხვა რელევანტური თემის, მათ შორის - კონფლიქტის წყაროების, ფაზების, პრევენციის, პოზიტიური ტრანსფორმაციისა და მოგვარების გზების, ტოლერანტობის, მრავალფეროვნების სიკეთეების, მშვიდობისა და შერიგების პირობების და ა.შ. განხილვა. სამოქალაქო განათლების გაკვეთილების ფარგლებში, შესაბამის საკითხზე ფოკუსირება და პროექტული მუშაობის, კლასებს შორის ურთიერთობების, პრაქტიკული ღონისძიებების, სხვადასხვა საგნის ინტეგრირებისა და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების გაძლიერების საშუალებით, შესაბამისი ცოდნისა და კომპეტენციების გამომუშავება მოსწავლეებში;
- სასკოლო სპორტული, საგნობრივი კონკურსებისა და ოლიმპიადების, საკლუბო მუშაობის გაძლიერება და სხვადასხვა სექტორის მოსწავლეთა ჩართვა;
- სასკოლო საგრანტო პროგრამებისათვის მომზადება და სხვადასხვა სექტორის მოსწავლეთა ერთობლივი მუშაობის წახალისება;
- რეგიონულ სასკოლო ღონისძიებებში სკოლის პრესტიჟის დასაცავად სხვადასხვა სექტორის მოსწავლეთა გაერთიანება;
- საარჩევნო კამპანიისა და კენჭისყრის საშუალებით გამოვლენა ლიდერი მოსწავლეების (სექტორების შემთხვევაში - ორივე სექტორისთვის), რომლებიც პასუხისმგებლობას აიღებენ სექტორებს შორის ურთიერთობების გაუმჯობესებასა და გაძლიერებაზე და მათი მუშაობის ხელშეწყობა;

- ქართული ენის მაღალი კომპეტენციების ან ქართულენოვანი სექტორის მაღალი აკადემიური მოსწრების მოსწავლეების ტუტორების სისტემის ჩამოყალიბება რუსულენოვან სკოლებში ქართული ენის სწავლის ხელშეწყობისათვის. იმავე პრაქტიკის გამოყენება სხვადასხვა საგანთან მიმართებით, რაც ქართულენოვანი და რუსულენოვანი სექტორების მოსწავლეებს საშუალებას მისცემს, საკუთარი კომპეტენციები გაუზიარონ ერთმანეთს; თემატური სასკოლო ექსკურსიების, ექსპედიციების, ლაშქრობების და ა.შ. მოწყობა ორივე სექტორისა და სხვადასხვა კლასების მოსწავლეების ჩართულობით;
- საერთო, თემატური გამოფენების ორგანიზება და მოსწავლეების მიერ ნამუშევრების პრეზენტაციის/წარდგენის მოწყობა ორივე სექტორის მოსწავლეთა მონაწილეობით;
- ცნობადი, პატივცემული და ავტორიტეტის მქონე სტუმრების მოწვევა სკოლაში და სასკოლო დისკუსიებისა და განხილვების ორგანიზება;
- მშობელთა ჩართულობის ეფექტური მექანიზმების ამოქმედება და მათი აქტიურობის ხელშეწყობა სასკოლო ცხოვრებაში;
- სასკოლო დონეზე კვლევების წარმოება საქართველოში რუსეთიდან, ბელარუსიდან და უკრაინიდან იმიგრირებული მოსწავლეების რაოდენობრივი, დემოგრაფიული და სტატისტიკური მონაცემების რეგულარული შეგროვების, მათი მახასიათებლების შესწავლისა და საჭიროებების გამოსაკვეთად, რაც საშუალებას მისცემს სისტემას, ოპერატიულად და ეფექტურად მიიღოს მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები და დაგეგმოს ღონისძიებები, რომლებიც საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემის ხედვებისა და მიმართულებების გაძლიერებას და იმიგრირებული მოსწავლეების ინტეგრირებას შეუწყობს ხელს.

უმაღლეს განათლებაზე ხელმისაწვდომობა

- რუსულენოვანი სკოლადამთავრებულებისათვის გარკვეული საშეღავათო პირობების გათვალისწინება უმაღლესი განათლების მიღების თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველსაყოფად, რაც, შესაძლოა, ერთ ან რამდენიმე პირობას აკმაყოფილებდეს, მათ შორის:
  - საშეღავათო პოლიტიკის განხორციელება საქართველოს განათლების სისტემის მიერ აღიარებული სკოლის კურსდამთავრებულთათვის;
  - რუსულენოვან სკოლებსა და სექტორებზე, მე-12 კლასის აბიტურის ფარგლებში, ქართული ენის გამოცდისათვის მოსამზადებელი პროგრამის დანერგვა /გააქტიურება;
  - ქართული ენის ცოდნისა და შესაბამისი კომპეტენციების დამადასტურებელი სასკოლო გამოცდის ორგანიზება ერთიან ეროვნულ გამოცდაზე გასვლის წინაპირობად;
  - ერთიანი ეროვნული გამოცდების ფარგლებში ქართულის, როგორც მეორე / უცხო ენის, B2 დონის კომპეტენციის დადასტურება ქართული ენისა და ლიტერატურის ეროვნული გამოცდის ნაცვლად და სხვა გამოცდების ქართულ ენაზე ჩაბარების აუცილებლობა უცხო (რუსული ენის გარდა) ენასთან ერთად, ისტორიაში/მათემატიკასა თუ პროგრამის მიმართულების შესაბამის მესამე, არჩევით საგანში;
  - უმაღლესი სასწავლებლის საგანმანათლებლო პროგრამაზე მიღების/შენარჩუნების წინაპირობად ქართული ენის და/ან ზოგადი აკადემიური მოსწრების ზღვრული ბარიერის განსაზღვრა მომდევნო წელს / კურსზე სწავლის გაგრძელების უფლებისათვის;

- უცხო ქვეყნის მოქალაქისათვის ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის, როგორც ერთ-ერთი შესაძლებლობის შეთავაზება განსაზღვრული შესაბამისი წესის ფარგლებში.